

Це єдині комп'ютерні програми, які, на думку вихователів, повністю адаптовані для використання в навчально-виховному процесі дошкільних навчальних закладів і сприяють навчанню лічби за допомогою комп'ютера.

Список використаних джерел:

1. Андріяш Л. “Веселий комп'ютер” шукає друзів / Л. Андріяш // Дит. садок, 2010. – №28(556). – С. 13.
2. Андрусич О. Комп'ютерна підтримка курсу “Сходинки до інформатики”: зроблено перший крок / О. Андрусич // Поч. школа, 2006. – № 7. – С.41 – 43; № 8. – С. 36–38.
3. Баглаєва Н. Розвиток логіко-математичного мислення у дошкільників / Н. Баглаєва // Шлях освіти, 1999. – № 3. – С. 34–36.
4. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку “Я у Світі” / М-во освіти і науки України ; Академія педагогічних наук України [наук. ред. та упорядник О. Л. Кононко]. – [2-ге вид., випр.]. – К. : Світич, 2008. – 430 с.
5. Бутєва З. І грати і рахувати / З. Бутєва // Дошк. виховання, 1998. – № 4. – С. 26–27.
6. Дитина: програма виховання і навчання дітей від 3 до 7 років / наук. кер. О. В. Проскура, Л. П. Кочина, В. У. Кузьменко. – К. : КМПУ ім. Б. Грінченка, 2003. – 327 с.
7. Імбер В. Пропедевтика впровадження комп'ютерних технологій в освітній процес ДНЗ / В.І. Імбер // Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій : збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів інституту педагогіки, психології і мистецтв, 9-11 квітня 2014 р., м. Вінниця / за ред. Г. С. Тарасенко ; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, інститут педагогіки, психології і мистецтв. – Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. – Вип. 3. – С. 165-168.
8. Імбер В. Реалізація освітньої лінії «Комп'ютерна грамота» в навчально-розвивальному середовищі ДНЗ // Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій: збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів інституту педагогіки, психології і мистецтв (Вінниця, ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 6-8 квітня 2016 р.) / за ред. Г.С. Тарасенко; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, інститут педагогіки, психології і мистецтв. – Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2016. – Вип. 5. – С. 131-134.
9. Имбер В.И. Внедрение современных информационных технологий в подготовку будущих воспитателей дошкольных учебных заведений / В.И.Имбер // Современные подходы к профессиональной подготовке педагога : сб. науч. статей. – Мозирь; МГПУ им.И.П.Шамякина, 2015. – С. 56-59.
10. Имбер В.И. Обеспечение информационной безопасности детей в современном обществе // Сборник Материалов VII Международного научно-практического семинара (Барановичи, Беларусь, 24-25 марта 2016 года). – Барановичи: Бар ГУ, 2016. – С. 165-168.
11. Имбер В., Голюк О. Формирование поликультурной компетентности воспитателя средствами мультимедиа / В. Имбер, О. Голюк // Материалы Международной научно-практической конференция «Дошкольное детство в современном поликультурном пространстве» (2 ноября, 2017 г.) – Минск : БГПУ, 2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : – <http://elib.bspu.by/handle/doc/28261>
12. Лаврентьєва Г. П. Комп'ютерно-ігровий комплекс / Г. П. Лаврентьєва // Дошк. виховання, 2003. – № 1. – С. 10–12.
13. Лазаренко Н.І. Структурні компоненти інформаційної культури викладача педагогічного вищого навчального закладу / Н.І. Лазаренко // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка та психологія. – Вінниця: Нілан-ЛТД, 2016. – Вип. 47. – С. 18-23.

ЕМОЦІЙНО НАСИЧЕНІ ВИХОВНІ СИТУАЦІЇ В РОБОТІ З ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

М.Семенюк, здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр»

Науковий керівник: О.П.Демченко, кандидат педагогічних наук, доцент

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

EMOTIONALLY RICH EDUCATIONAL SITUATIONS IN WORKING WITH CHILDREN OF SENIOR PRESCHOOL AGE

M.Semenyuk, student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskiy State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. Показано значення емоційності у створенні виховних ситуацій. Розкрито особливості впливу умов сімейного виховання на розвиток здібностей і реалізації творчого потенціалу особистості. Проаналізовано помилки вихователів у моделюванні виховних ситуацій.

Ключові слова: старший дошкільний вік, емоційний інтелект, дитячий колектив, емоційна культура.

Abstract. *The value of emotionality in the creation of educational situations is shown. The peculiarities of the influence of the conditions of family education on the development of abilities and the realization of creative potential of the personality are revealed. The errors of educators in simulation of educational situations are analyzed.*

Key words: *senior preschool age, emotional intelligence, children's team, emotional culture.*

На сучасному етапі в науковій парадигмі спостерігається поступова зміна точки зору щодо співвідношення емоційних і пізнавальних процесів. В останні роки було введено поняття «емоційного інтелекту», високий рівень сформованості якого вважається потенційним чинником життєвого успіху особистості. Емоційний інтелект є особливою характеристикою, що дозволяє дитині адекватно й ефективно поводитися по відношенню до інших людей, завдань, ситуацій.

Проблема такого феномену активно досліджується в психології та педагогіці, розробляються вимоги до оптимального функціонування людини: прояви емоційної компетентності, емоційної зрілості, емоційної стійкості, емоційної культури, емоційної креативності тощо. Насьогодні відомі вітчизняні й зарубіжні теорії та концепції, в яких представлено підходи до розуміння сутності емоційного інтелекту, структури та можливостей його виміру й розвитку (І. Андрєєва, Р.Бар-Он, Д.Гоулман, Д. Люсін, Дж. Майер, Е. Носенко, К. Петрідес, П.Саловей, О.Савенков, Е. Фернхем та ін.). Актуальність проблеми розвитку емоційного інтелекту досить чітко описана Є.Носенко та Н.Ковригою в теоретичному, соціальному та педагогічному аспектах.

Відповідно до цього в психолого-педагогічній науці все більшого значення надається розвитку почуттєво-емоційної сфери дітей, починаючи з раннього віку. Основи майбутньої особистості закладаються вже в дошкільному віці, який, за визначенням О. Леонтєва, є періодом первісного, фактичного складу особистості. Аналіз праць відомих учених (О.Вальдамірової, Л.Виготського, І.Дерманової, О.Запорожця, О.Кононко, В.Мухіної та ін.) показує, що дошкільний вік є також важливим етапом інтенсивного емоційного розвитку дитини і початком формування її вищих емоцій. На думку вчених, емоційний розвиток дошкільника є однією з домінантних умов його виховання, що підкреслює важливість емоційного переживання у процесі взаємодії з соціумом для його особистісного становлення.

Узагальнення психолого-педагогічного дискурсу дає підстави стверджувати, що в цей час відбувається емоційне збагачення життя малюка. Діти старшого дошкільного віку схильні до емоційних переживань, в їх поведінці простежується імпульсивність, невміння приховувати почуття, емоційна відкритість, підвищена чутливість, безпосередність, наївність, легковажність, бурхлива емоційна реакція на події, здатність глибоко і хворобливо переживати. Тому психологи останніми роками особливо значення надають розвитку у дітей, починаючи з раннього віку, навичок управління афективною сферою. Для кожної дитини важливо вчитись контролювати свої почуття і емоції, виражати їх адекватно до ситуації, правильно реагувати на настрої інших людей. Усе це в сукупності складає емоційний інтелект, високий рівень розвитку якого позитивно впливає на різні сфери життєдіяльності, успішність багатьох видів діяльності, в спілкуванні.

Для ефективного розвитку такої інтегральної якості особистості педагоги повинні підбирати відповідні методи виховання, які мають великий емоційний потенціал. У зв'язку з цим педагогічно оптимальним вважаємо метод створення виховних ситуацій, які можна назвати «школою тренування емоцій». Забезпечення емоційної насиченості виховних ситуацій, залежно від їх змісту, є однією з істотних ознак такого методу і одночасно важливою умовою його застосування в роботі з дітьми. Проте проблема моделювання

емоціогенних ситуацій, їх використання в регулюванні діяльності людини в цілому, виховному процесі зокрема, є актуальною і, в той же час, недостатньо вивченою.

З метою обґрунтування необхідності обов'язкового емоційного забарвлення виховної ситуації як методу виховання, спираємося на праці вчених (О.Леонтьєва, В.Магдауолла та ін.), які стверджують, що емоції мають важливе значення на усіх етапах організації діяльності дітей. Зокрема, О.Леонтьєв [5, 5] аргументував, що емоції передують діяльності, здатні випереджати ситуації та події, які реально ще не настали; відіграють роль «внутрішніх сигналів», сприяють формуванню мотивів, забезпечують активність суб'єктів на всіх її етапах.

Емоціогенні ситуації на рівні аналізу проблемних навчальних ситуацій обґрунтовано в дослідженнях П.Гальперіна, О.Чебикіна та ін. Так, О.Чебикін [8] на прикладі навчальної діяльності доводить, що емоційні компоненти великою мірою зумовлюють увесь перебіг діяльності. Завдяки правильній емоційній регуляції підвищується результативність діяльності, особистість зможе відчувати почуття задоволення своєю участю в діяльності, пережити радість успіху. Такі висновки, на наш погляд, повною мірою стосуються будь-якого виду діяльності дітей, яка організовується в структурі педагогічного процесу.

Поділяючи думку психологів про важливе значення емоцій в процесі створення різних видів навчальних ситуацій, відмітимо, що емоціогенність є не менш важливою у виховній роботі. Так, І.Бех [1] акцентує особливу увагу на емоційності виховного процесу і виховних ситуацій, необхідності взаємодії педагога і дитини в «єдиному емоційно-чуттєвому діапазоні», переживання особистістю «емоційних відчуттів». За твердження вченого, саме завдяки створенню психологічних умов «емоціогенності» виховної ситуації, забезпеченню «емоційних знань і переживань про моральну норму», вона набуває «особової значущості», «спонукає дитину до дії».

Значення емоціогенних ситуацій у формуванні дитячого колективу активно вивчав А.Лутошкін [6, 95-108]. У своєму дослідженні вчений виділяє такі види виховних ситуацій: сумісності переживань, змагальності, успіху-неуспіху, привабливості, новизни, раптовості, несподіванки. Як відносно короткочасне явище дослідник виділив ситуації емоційного зараження (емоціогенні ситуації), пов'язані з особливою емоційною привабливістю, та диференціював їх таким чином: психорольові, музично-психологічні, кольоро-психологічні ситуації, а також ситуації-розваги, ситуації новизни, перехідні емоційні ситуації. Величезне значення учений надає «ситуаціями-каталізаторам», які є ніби ситуаціями в ситуації. Вони сприяють розкриттю емоційних ресурсів колективу, прискорюють або уповільнюють актуалізацію чуттєвих потенціалів. Вихователю слід звертати особливу увагу на правильне розпізнавання тих чи інших емоцій у дітей та їх правильну інтерпретацію і, відповідно - правильну реакцію на них.

Психологічні особливості творчих дій і умови моделювання різних видів емоціогенних ситуацій стали предметом пошуку В.Ямницького [9], спрямованого на виявлення можливостей впливу різних емоціогенних ситуацій на процес формування творчих дій. Емоційно насиченою для дитини є діагностична аксіологічна ситуація, в основі якої ціннісний вибір особистості, в якій вона приймає рішення, як діяти. Така ситуація, на думку Н.Лебедевої [4], виникає спонтанно або створюється в будь-якому виді діяльності (ігровій, пізнавальній, трудовій тощо) за умови добровільності. Бажання дітей брати участь у таких ситуаціях, стійка поведінка в них дозволяє вихователю зробити висновки про те, які цінності є мотивом учинку дитини, чи готова вона зробити свідомий вибір.

Узагальнення наукового масиву щодо створення виховних ситуацій дозволило О.Демченко [2] виокремити низку психолого-педагогічних умов, дотримання яких сприятиме ефективному використанню цього методу у виховній роботі з дітьми, серед них: забезпечення емоційної насиченості ситуацій завдяки використанню різних прийомів впливу на весь спектр емоцій учнів (радість, бадьорість, упевненість, гідність, задоволення, допитливість, захопленість, успіх, інтерес, сором), але з перевагою позитивних емоцій; варіативний пошук адекватних меті виховних ситуацій тощо.

Вважаємо, що під час занять з дітьми дошкільного віку необхідно обов'язково виділяти час для спільного вирішення проблем і конфліктів, які виникають у спілкуванні. Це сприяє формуванню навичок взаємної уваги, привчає дітей терпляче вислуховувати один одного та грамотно виражати свої емоції в рамках певної теми. Діти, вирішуючи проблеми колективно, вчаться встановлювати соціальні контакти, що, поза сумнівом, буде корисним на будь-якій стадії розвитку, як у дитинстві, так і в юності. Дитина обов'язково повинна мати сформовану самосвідомість, і чим більше для неї відкриватимуться власні емоції, тим більш уміло вона прочитуватиме емоції інших людей. Вихователю слід звертати особливу увагу на правильне розпізнавання тих чи інших емоцій у дітей та їх правильну інтерпретацію і, відповідно - правильну реакцію на них.

Основою створення виховної ситуації може стати «спонукальний» прийом «активізації прихованих почуттів» [7], що дозволить зробити їх провідними і вирішальними у формуванні позитивних рис і поведінки особистості. У ході систематичного спостереження за поведінкою учнів, використання різних видів опитувальників, бесід з дітьми та їхніми батьками педагог виявляє те, що найбільш значуще для учнів, чим вони особливо дорожать. Такими прихованими почуттями можуть бути бажання мати високий статус у колективі, отримувати хороші оцінки, подобатися комусь, відчувати схвалення й підтримку від дорослих і ровесників. Використовуючи цей прийом, також слід урахувати амбівалентність поведінки дитини: з одного боку, майже кожна особистість хвилюється про своє становище в колективі, а з другого – нерідко може приховувати свої думки й почуття через вияв вдоволеної байдужості.

У процесі створення виховної ситуації необхідно не лише забезпечувати емоційний фон, а й систематично діагностувати емоційно-вольову сферу вихованців. Погоджуємося з думкою вчених, що в процесі використання цього методу виховання педагог має вміння орієнтуватися в ході виховної ситуації, мобільно реагувати на непередбачені обставини, використовувати природні виховні ситуації, виявляти їх результативність; спостерігати за спілкуванням учнів під час створення виховних ситуацій, їхніми поведінковими реакціями й емоційним станом; діагностувати рівень вихованості дітей, виявляти зміни в їхньому особистісному зростанні тощо.

На думку вченої [3], емоційні переживання важливі у процесі створення виховних ситуацій. Вони визначатимуть відношення дітей до змісту виховної ситуації, забезпечувати їх активність в процесі її створення. Проектуючи і організовуючи виховну ситуацію, педагог повинен враховувати, що успішне досягнення прогнозованих задач можливо за умови забезпечення емоційного фону на усіх її етапах її. Емоції є тим «ключиком», який допоможе вихователю «відкрити» внутрішній світ дитини, зняти бар'єри в комунікації, допомогти вихованцю успішно прийняти розроблені умови виховної ситуації, вільно включитися в її хід.

Отже, дитинство є періодом формування емоційної сфери особистості, сила, тривалість, стійкість і яких постійно змінюються у зв'язку зі змінами загального характеру провідної діяльності дитини і її мотивів, а також через ускладнення її стосунків з навколишнім світом. Для закладення основ емоційної культури дошкільнят необхідно використати ефективні методи виховання. Педагогові слід звернути увагу на моделювання виховних ситуацій, які мають великий емоційний потенціал.

Список використаних джерел:

1. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання : науково-метод. посібник / І.Д.Бех. - К.: ІЗМН, 1998. - 204 с.
2. Демченко О.П. Виховні ситуації в особистісно зорієнтованому просторі початкової школи : монографія / О.П.Демченко. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2014. – 416 с.
3. Демченко О.П. Спостереження за емоційними реакціями дітей у процесі створення виховних ситуацій / О.П.Демченко // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – №5. – Луганськ, 2009. – С.105- 114.
4. Лебедева Н.Н. Аксиологические ситуации в воспитании человека / Н.Н. Лебедева // Омский научный вестник. – Психологические науки. – №3 (109). – С.128-131.
5. Леонтьев А.Н. Мотивы и эмоции / А.Н.Леонтьев. – М. : МГУ, 1972. – 39 с.
6. Лутошкин А.Н. Эмоциональные потенциалы коллектива / А.Н.Лутошкин. – М. : Педагогика, 1988. – 128 с.

7. Натанзон Э. Ш. Приемы педагогического воздействия / Э. Ш. Натанзон. – М., 1972. – 216 с.
8. Чебыкин А.Я. Теория и методика эмоциональной регуляции учебной деятельности : научно-метод. пособие / А.Я. Чебыкин. – Одесса : Астро Принт, 1999. – 157 с.
9. Ямницький В.М. Моделювання емоційних ситуацій у процесі творчої діяльності / В.М. Ямницький // Педагогіка і психологія. – 1996. – №2. – С. 65-70.

МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ЧИТАННЯ

I.Соколовська, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

MORAL EDUCATION FOR YOUNGER SCHOOLCHILDREN AT THE READING LESSONS

I.Sokolovska, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. У статті розглядаються можливості морального виховання молодших школярів на уроках читання в початковій школі.

Ключові слова: початкова школа, моральне виховання, методи, художні твори, мистецтво, уроки читання, мовлення.

Abstract. The article deals with the cases of usage of moral education at the reading lessons at primary school.

Keywords: primary school, methods, artistic works, art, moral education, reading lessons, language.

Моральне виховання учнів охоплює всі сфери життя дитини, виявляється у ставленні до рідних, інших людей, природи рідного краю. Формуванню моральних якостей на уроках читання сприяє спеціально підібраний зміст навчального матеріалу з великим виховним потенціалом. У процесі аналізу художніх творів необхідно актуалізувати власний досвід дітей, їхні почуття, враження від прочитаного. О.Я.Савченко слушно зазначає: «Головне – створити умови, за яких учні приходили б до оцінних суджень на основі глибокого проникнення в текст. Слід пам'ятати, що чим складніша моральна ідея, чим глибше вона прихована у змісті, тим більшого значення набувають підготовча бесіда, всебічна робота з текстом, виразне читання вчителя тощо» [5, 126].

Завдання морального виховання полягають у розвитку моральної свідомості учнів, формуванні моральних почуттів і переконань, виробленні в школярів звичок моральної поведінки. Одне з основних завдань полягає в розвитку гуманності – сукупності моральних якостей особистості, що виражають ставлення до людини як вищої цінності. Гуманність проявляється в доброзичливості, чуйності, готовності допомогти іншій людині, в умінні зрозуміти іншого, поставити себе на його місце, в здатності до співчуття, співпереживання, толерантності.

Василь Сухомлинський писав: «До вступу в зрілий вік кожна людина мусить викохати, випестити, виплекати своє дерево людяності, щоб перші кроки самостійного життя збіглися з цвітінням квітів, з дозріванням плодів на цьому дереві. Хай же зерно людяності проросте й дасть живучі пагони ще у дитинстві; животворними соками землі і яскравим сонячним промінням для цих пагонів є турбота про людину. Добрі почуття потрібні не для того, щоб людина милувалася власною добротою, а щоб була доброю до людей» [6, 327]. Щоб підвести дітей до такого розуміння доброти, вчителям необхідно проводити уроки-роздуми, на яких діти, вникаючи у зміст художнього твору, аналізуючи ситуацію спілкування між дійовими особами, висловлювали б оцінні судження. Звертаючись до власного досвіду, молодші школярі навчатися будувати монологи-міркування, монологи-доведення.

Тематика і зміст творів відображають різні сторони життя і діяльності школярів, розширюють їхній світогляд уточнюють і збагачують знання, сприяють засвоєнню найважливіших загальнолюдських цінностей, вихованню найкращих почуттів: любові до рідної землі, мови, природи, доброти, шанобливого ставлення до батьків, людей старшого покоління, однолітків, національних традицій українського народу та культури інших народів.

Водночас з навчанням тематично об'єднані твори мають і виховну спрямованість, оскільки їх зміст дозволяє здійснювати систематичне моральне виховання учнів 1-4 класів. Саме на зразках художньої літератури й нарисів про нашу землю виховуються такі якості, як любов до Батьківщини